

3. *Стоянова Е.С.* Комплексное управление текущими активами и пассивами предприятия/ Елена Семеновна Стоянова //Финансовый менеджмент, корпоративные финансы [Електронний ресурс] — Режим доступа: http://www.elitarium.ru/2013/03/20/print:page,1,upravlenie_aktivami_passivami_predpriyatija.html
4. *Литвин Б.М.* Финансовый анализ: Навч. посіб. / Б.М. Литвин, М.В. Стельмах. — К.: «Хай Тек Прес», 2008. — 336 с.
5. *Лахтіонова Л.А.* Модель внутрішнього аналізу фінансової стійкості компанії на основі абсолютних її показників/ Лахтіонова Людмила Анатоліївна. [Електронний ресурс] — Режим доступа: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/73.pdf](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/73.pdf)
6. *Банк В. Р.* Финансовый анализ : учеб. пособие / В. Р. Банк, С.В. Банк, Л. В. Тараскина. — М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. — 344 с.
7. *Фінансовий аналіз: Навч. посібник / О. О. Шеремет.* — К., 2005. — 196 с.
8. *Савицкая Г.В.* Экономический анализ: Учебник / Г. В. Савицкая. — 8-е изд., перераб. — М.: Новое знание, 2003. — 640 с.
9. *Рзаєва Т.Г.* Зарубіжні методики визначення ймовірності банкрутства підприємства/ Т.Г. Рзаєва, І.В. Стасюк // Вісник Хмельницького національного університету. — 2010. — №3. Т.1. — С. 177—181.
10. *Квасницька Р.С.* Етапність проведення діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства підприємства/ Р.С. Квасницька, І.М. Кордонець // Вісник Хмельницького національного університету. — 2011. — №2. — С. 130—135.
11. *Савко О. Я.* Оцінка ефективності діяльності газорозподільних підприємств/ О.Я. Савко // Стратегія підприємства: зміна парадигми управління та інноваційні рішення для бізнесу: міжнар. наук-прак. конф., 14—15 лист. 2013 р.: тези доп. — К.: КНЕУ, 2013. [Електронний ресурс] — Режим доступа: http://conference.spkneu.org/business_strategy_2013/tezy/savko-o-ja/

Стаття надійшла до редакції 25.11.2013

УДК 330.101

Васильченко К. Г., аспірант,
Херсонський національний технічний університет

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВOSTІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто сучасний стан інноваційної діяльності харчової промисловості України, проаналізовано ключові проблеми та здійснено оцінку основних її економічних показників, на підставі яких сформульовані перспективи розвитку вітчизняного харчового виробництва.

Ключові слова: інновації, харчова промисловість, стан, перспективи.

Вступ. Харчова промисловість — важливий, багатопрофільний, соціально-орієнтований сектор національної економіки, який забезпечує виробництво широкого спектру споживчих товарів, сприяє підвищенню зайнятості працездатного населення та поліпшенню його добробуту. За рівнем споживання продукція ця галузь набагато випереджає ринки побутової електроніки, автомобілів і інших товарів. Крім того харчова промисловість, яка тісно пов'язана з багатьма суміжними галузями, сприяє розвитку сільського господарства, хімічної та машинобудівної промисловості. Ключовим чинником підвищення ефективності роботи галузі та посилення конкурентоспроможності харчової продукції на внутрішньому та зов-

нішньому риках є активізація інноваційної діяльності підприємств. Тому її розвитку приділяють особливу увагу, розглядаючи інноваційну діяльність харчової промисловості, як пріоритетну і забезпечуючи істотну державну підтримку.

Аналіз публікацій з означеної теми [1—5, 10] показує, що сьогодні харчова промисловість входить у першу п'ятірку галузей по насиченню державного бюджету, посідає друге місце після металургії та обробки металу за обсягами виробленої продукції в структурі промислового виробництва України. Вона здатна забезпечити внутрішні потреби в продовольчих товарах, на які припадає 60 % особистого споживання матеріальних благ населення. Галузь має значний експортний потенціал, займає одне з перших місць за обсягами іноземних інвестицій, сума яких становить майже третю частину від загальних капіталовкладень в економіку України.

У державі сприятливо об'єднуються необхідні умови для вирощування і переробки сільськогосподарської продукції: клімат, земельні і трудові ресурси, близькість до міжнародних ринків збуту, досить швидко розвивається транспортна інфраструктура. Таких природних умов для розвитку сільського господарства не має жодна країна в світі. Харчова промисловість має високу інвестиційну привабливість завдяки коротшому терміну окупності вкладень, що особливо важливо в умовах економічної нестабільності. Разом з тим в її розвитку спостерігається ряд негативних тенденцій і проблем, вирішувати які покликана інноваційна діяльність у галузі.

Постановка завдання. Мета статті полягає в оцінці сучасного стану інноваційної діяльності харчової промисловості, основних проблем і перспектив розвитку підприємств даної галузі.

Результати. Економічне зростання є основою поступального розвитку країни, дає змогу нарощувати виробничий потенціал, реалізувати економічні і соціальні програми. Його прискоренню великою мірою сприяють розробка і впровадження інновацій, що є пріоритетною складовою загальної економічної стратегії [11]. Харчова промисловість є важливою ланкою АПК України, поєднуючи виробництво і промислову переробку сировинних ресурсів рослинного походження з реалізацією готової продукції і основні обслуговуючі ланки комплексу підприємства і організації [1, 4, 10].

До загальних чинників, які визначають конкурентоздатність і потреби на продукцію харчової промисловості, відносяться: розміри грошових доходів населення, обсяг і асортимент харчових продуктів, рівень насиченості ринку окремими видами продукції, рівень роздрібних цін на товари; чисельність і віковий склад населення, його національні звички, рівень організації торгівлі.

Визначальним фактором конкурентоздатності на сучасному етапі розвитку економіки є ефективність управління інноваційними процесами, а головним джерелом економічного зростання — наукові знання і процеси їх комерційного освоєння. Забезпечення розвитку виробництв вимагає інноваційного характеру їх структурних перетворень (табл. 1).

В Україні за період з 2005 по 2012 роки виявляється загальна тенденція збільшення кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації, — від 810 до 1371 одиниць, за 7 років на 40,9 %. Така ж ситуація спостерігається і серед інноваційних підприємств, що зайняті у харчовій промисловості. За визначений проміжок часу їх кількість зросла більш ніж у 2 рази. У 2012 році фінансування у дану галузь виросло на 34,5 % (539,82 тис. грн) [6—9].

Таблиця 1

КІЛЬКІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ, ЩО ВПРОВАДЖУВАЛИ ІННОВАЦІЇ

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Всього промислових підприємств України	810	999	1186	1160	1180	1217	1327	1371
Підприємства переробної промисловості	779	957	1146	1113	1121	1143	1218	1278
Підприємства харчової промисловості	156	219	290	261	284	296	313	348
Частка харчової промисловості від загальної кількості промислових підприємств України, %	19,3	21,9	24,5	22,5	24,6	24,3	23,6	25,4
У тому числі:	впроваджували інноваційні процеси у харчовій промисловості	69	54	116	120	124	129	146
	частка харчової промисловості від загальної кількості промислових підприємств України, що впроваджували інноваційні процеси, %	17,2	19,9	22,5	20,6	23,0	21,8	21,6
	освоювали виробництво інноваційних видів продукції	112	77	113	138	149	135	182
	частка харчової промисловості від загальної кількості промислових підприємств України, що освоїли виробництво інноваційних видів продукції, %	17,8	16,5	20,0	20,7	24,3	22,0	24,9

Джерело: складено автором на основі [6-9].

Протягом 2005—2012 рр. зростає тенденція щодо сукупності промислових підприємств, які впроваджували інновації. Незважаючи на загалом позитивну динаміку показники інноваційної активності у харчовій промисловості України значно поступаються аналогічним показникам промислових підприємств загалом і підприємств переробної промисловості зокрема, а також світовим тенденціям розвитку економіки. Данні 2008 року наглядно демонструють вплив світової фінансової кризи 2008—2009 років. За останні 4 роки спостерігається поживлення інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості, і вже в 2012 зафіксовано збільшення частки інноваційно активних підприємств до 25,4 % (рис. 1).

Ці підприємства більше експортують, активно займаються інноваціями, створюючи основи зростання продуктивності в конкурентних підприємствах. В них вище рівень кваліфікації менеджменту, вони вдосконалюють систему управління, займаються навчанням персоналу, платять більш високу зарплату, виграючи конкуренцію за кваліфіковані кадри. Аналіз показників витрат на інноваційну діяльність у харчовій промисловості свідчить про переважне спрямування коштів на технічне переоснащення виробництва. У 2005—2012 рр. частка коштів витрачених на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення у загальній структурі витрат на інноваційну діяльність перевищує 80 % [6—9].

Напрями використання коштів зумовили можливості впровадження інновацій у підприємствах харчової промисловості України, зрушення в їх структурі. Збільшилась кількість і питома вага підприємств, що впроваджували інноваційні процеси на 6,1 % і підприємств, які освоїли виробництво інноваційних видів продукції на 7,1 % (рис. 2).



Рис. 1. Динаміка росту інноваційно активних промислових підприємств



Рис. 2. Інноваційна активність підприємств харчової промисловості (у % до загальної кількості промислових підприємств)

Рівень активності підприємств харчової промисловості, що здійснюють інноваційну політику коливався в діапазоні від 10 % до 30 % від загальної кількості [6—9]. Згідно [12], ефективний розвиток галузі на сучасному етапі можливий за умови зростання частки підприємств, що впроваджують інновації до рівня 40—45 %. Тому темпи інноваційних перетворень у галузі слід вважати недостатніми. Інноваційним напрямком підвищення конкурентоспроможності харчової продукції є впровадження нових нетрадиційних видів і створення екологічно чистої продукції.

Для того, щоб отримати якісну оцінку інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості, визначити сильні та слабкі сторони галузі, а також можливості та загрози, виконано SWOT-аналіз, що дозволить систематизувати ін-

формацію та вибрати стратегію розвитку інноваційної діяльності підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

SWOT АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Сильні сторони	Слабкі сторони
– забезпечує працевдатне населення робочими місцями; – сприяє надходженню іноземних інвестицій у інноваційно-привабливі підприємства; – покращує ефективність діяльності підприємств харчової промисловості; – сприяє розвитку інноваційної діяльності суміжних галузей; – інноваційна продукція являється товаром першої необхідності	– велика конкуренція на зовнішніх ринках; – недостатність коштів на реалізацію інноваційних проектів, особливо з боку держави; – відсутність кваліфікованого персоналу; – недостатність інформації про нововведення на конкурентному ринку; – невивчений ринок збуту інноваційної продукції
Можливості	Загрози
– розширення захисту вітчизняних товарів; – налагодження механізму використання внутрішніх кредитів для інноваційних підприємств; – підвищення фінансування у кадрову політику; – розвиток інформаційної галузі, щодо інновацій	– різка зміна кон'юнктури світового ринку інноваційної; – непередбачуваність кліматичних умов для забезпечення галузі сировиною; – висока зношувальність основних фондів; – проблеми з навколишнім середовищем

Останнім часом Україна втрачає зовнішні ринки збуту продовольчих товарів, а внутрішні заповнені зарубіжними продуктами (нерідко низької якості), тимчасом як для їх виробництва є всі необхідні сировинні ресурси й виробничі потужності. На роботі підприємств харчової промисловості негативно позначається імпорту продукції з консервантами, що подовжує термін зберігання. Тим часом з торговельної мережі витісняється якісна вітчизняна продукція.

Для покращення торговельної сфери країни слід розширити захист вітчизняних товаровиробників, а саме збільшити митний податок на імпорту продуктів, створити сприятливі умови для ввезення ресурсів, необхідних для впровадження прогресивних технологій вирощування і переробки продукції, звільнивши господарства від сплати митного податку та ПДВ, реалізувати комплекс заходів щодо розширення зовнішнього ринку сільськогосподарської продукції, продуктів переробки.

Фактори, які стримують розвиток інноваційної діяльності у харчовій промисловості, систематизовано автором у вигляді функціональної схеми (рис. 3).

За станом виробничо-технічної бази, структурою, техніко-економічними показниками й розвитком інфраструктури харчова промисловість України значно відстає від економічно розвинених країн, особливо щодо комплексної переробки сировини, механізації і автоматизації виробничих процесів, а також фасування і упаковки продукції.

Не менш важливою проблемою є зменшення обсягів виробництва головною причиною цього є підвищення вартості ресурсів і кредитних ставок, збільшення податків, а також раптове відкриття внутрішнього ринку для конкуренції з іноземними товаровиробниками. Динамічні поліпшення ринкової кон'юнктури досить швидко перетворюють потенційно привабливі інноваційні проекти в застарілі. Життєвий цикл інновацій стрімко скорочується. Тому спільним інтересом усіх учасників інноваційного проекту є своєчасні виявлення всіх інвестиційних можливостей та їх ефективне використання для досягнення стратегічних цілей.

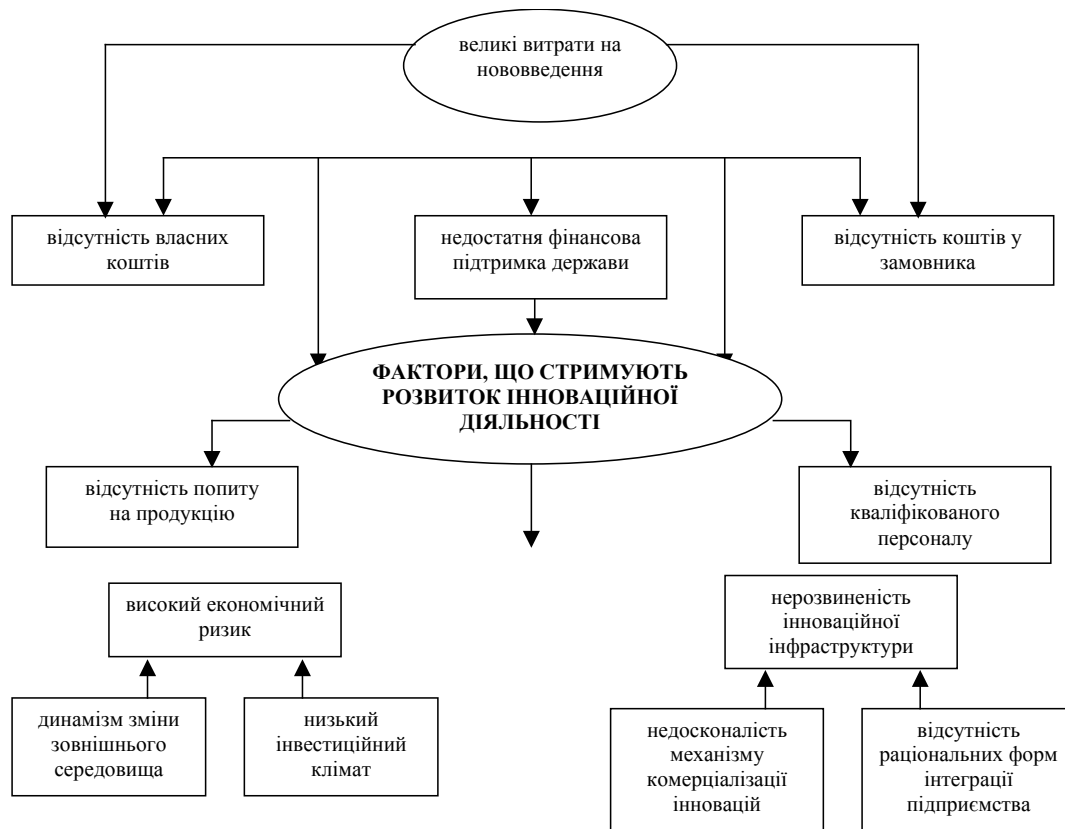


Рис. 3. Проблеми розвитку інноваційної діяльності у харчовій промисловості

До спаду виробництва призвело також скорочення ресурсів, зниження ефективності їх використання, зменшення стимулів і можливостей щодо інвестування, самоусунення держави від підтримки пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки.

Для галузі є характерним концентрація, перерозподіл ринку на користь великих виробників із відомими торговельними марками («Верес», «Ніжин», «Торчин»). Водночас у процесі перерозподілу ринку зникли такі відомі торговельні марки, як «Златогор», «Чудо», скоротив випуск овочевої консервації «Чумак».

Динамічність змін високотехнологічних напрямів світового розвитку вимагає становлення дієвої системи кон'юнктурних досліджень і технологічних передбачень, яка визначатиме правильні пріоритети науково-технічного розвитку[12].

Поруч із уже перерахованими перешкодами харчової промисловості важливе місце посідає екологічні проблеми. Основою сучасної парадигми інвестування в інноваційну діяльність харчової промисловості повинна бути концепція не наздогоняючого, а випереджального розвитку. Їй передусім зусилля повинні спрямовуватись на підвищення якості й безпечності продуктів харчування, без яких неможливо збільшити частку нашої держави на зовнішніх ринках харчових продуктів. Ця проблема має дві сторони:

— по-перше підприємства харчової промисловості утворюють складну екологічну ситуацію, тому що вони, як правило, мають низькі ступені захисту, переробки, очистки стічних вод, шкідливих викидів у повітря;

— та з другого боку від харчової промисловості чекають високоякісних екологічно чистих продуктів, для виготовлення яких потрібна краща сировина — що є великою проблемою для вітчизняного сільськогосподарського виробництва.

Також необхідно звернути увагу на те, що визначальними умовами для розвитку як інноваційної діяльності, так і науково-технічної сфери в цілому, є освоєння і наукова підготовка кадрів. Відсутність сучасної науково-дослідної бази, професійних кадрів та інших ресурсів не дозволяє ефективно реалізувати інноваційні розробки в Україні.

Підприємства харчової промисловості характеризуються територіальною розподіленістю і різноаспектністю розв'язуваних завдань. Управління ними вимагає дослідження ринку, визначення необхідних обсягів виробництва і структури поставок, забезпечення умов для розвитку конкурентоспроможності, планування і стратегічного управління, раціонального використання наявних ресурсів, підвищення їх привабливості.

Висновки. Виконаний аналіз сучасного стану інноваційної діяльності, проблем і перспектив її розвитку показує, що динаміка інноваційних зрушень у харчовій промисловості України є позитивною, незважаючи на недостатньо високі темпи здійснення інноваційних перетворень. Ряд значних проблем, які вимагають негайного вирішення, гальмують розвиток галузі і потребують запровадження заходів із прискорення інноваційної діяльності.

Створення інноваційної інфраструктури харчової промисловості буде сприяти розвитку галузі, міжрегіональному трансферу технологій, створенню інформаційних систем по всьому асортименту продукції, що випускається, захисту інтересів національного підприємництва, що у подальшому забезпечить ринковий успіх продукції.

Література

1. Дейнеко Л., Купчак П. Розвиток стратегічного потенціалу харчової промисловості України / Л. Дейнеко, П. Купчак // Харчова і переробна промисловість: Щомісячний науково-виробничий журнал. — 2009. — №6. — С. 5—9.
2. Іляшенко А.Х. Інноваційна діяльність промислових підприємств / А. Іляшенко // Держава та регіони. — 2012. — №1(64). — С. 188—191.
3. Ковальчук С. Сучасний стан інноваційного розвитку промислових підприємств України / С. Ковальчук // Економіст. — 2012. — №10. — С. 27—32.
4. Крисанов Д.Ф., Водянка Л.Д. Інноваційний потенціал підприємств харчової промисловості / Д. Крисанов, Л. Водянка // Економіка АПК. — 2011. — №4. — С. 124—130.
5. Луцків І.В. Інноваційна діяльність в Україні: реалії, сьогодення та перспективи розвитку / І. Луцків // Інноваційна економіка. — 2010. — №4. — С. 23—26.
6. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2009 році. — Державна служба статистики України. — Статистичний збірник. — К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України». 2010. — 347 с.
7. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2007 році. — Державна служба статистики України. — Статистичний збірник. — К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України». 2008. — 361 с.
8. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2011 році. — Державна служба статистики України. — Статистичний збірник. — К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України». 2012. — 305 с.
9. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2012 році. — Державна служба статистики України. — Статистичний збірник. — К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України». 2013. — 287 с.

10. Олешко А.А. Державне регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку України / А. Олешко // Формування ринкових відносин в Україні. — 2012. — №10(137). — С. 39—42.

11. Поддєрьогін А.М. Інновації та їх фінансове забезпечення в харчовій промисловості України / А.М. Поддєрьогін, А.В.Корнилюк // Фінанси України. — 2009. — №11. — С. 94—100.

12. Купчак П.М. Харчова промисловість України в умовах активізації інтеграційних та глобалізаційних процесів: монографія / за ред. д.е.н., проф. Дейнеко Л.В. — К.: Рада по вивч.прод.сил України. НАН України, 2009. — С. 120.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2013

УДК 338.433: 664.7

Гринчук Т. П., аспірантка,
Вінницький національний аграрний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

Анотація. У статті обґрунтовано значення сучасного зерновиробництва, здійснено порівняння тенденцій виробництва зерна у сільськогосподарських підприємствах Вінницької області і України в цілому. Проаналізовано сучасну динаміку врожайності зернових і зернобобових культур і виробництва зерна сільськогосподарськими підприємствами Вінниччини і України. Виявлено основні фактори, які впливають на розвиток зернового господарства.

Ключові слова: виробництво зерна, сільськогосподарське підприємство, посівні площі, урожайність, валовий збір, ресурсний потенціал.

Вступ. Зернова галузь в Україні завжди була і залишається провідною в аграрній сфері. Рівень розвитку виробництва зерна є одним із найважливіших показників стану економіки країни. Він безпосередньо впливає на матеріальний добробут населення, є об'єктом зовнішньої торгівлі та визначальним фактором у продовольчій безпеці країни. Зерно є цінним і незамінним кормом у тваринницькій галузі, сировиною для виготовлення спирту, медичних препаратів, крохмалю, паперу, інших цінних видів продукції, тому потреби в зерні постійно зростають.

Вінницька область має сприятливі для вирощування зернових культур природно-економічні умови, але розміщення цих культур потребує вдосконалення та здійснення певних заходів щодо нарощування ресурсного потенціалу зерновиробництва на основі вивчення тенденцій розвитку вітчизняного зерновиробництва.

Постановка задачі. Питанням ефективності функціонування підприємств зернового господарства в Україні присвятили свої праці такі вітчизняні вчені, як Білик Ю. Д., Бойко В. І., Гайдук Т. Г., Касьянова Н. Л., Кобут І. В., Кучер М. І., Лобас М. Г., Лукінов І. І., Макаренко П. М., Малік М. Й., Мармуль Л. О., Мацибора В. І., Ніколаєва З. П., Саблук П. Т., Сайко В. Ф., Ситник В. П., Худолій Л. М., Шпичак О. М., Щур М. І. та інші. У роботах зазначених авторів значна увага приділяється таким проблемам, як підвищення економічної ефективності виробництва, заготівлі і переробки зерна, ціноутворення, формування й функціонування ринків зерна та продуктів його переробки тощо. Однак, незважаючи на різноманітні підходи до висвітлення цієї проблематики в наукових працях, питання, пов'язані із сучасними тенденціями розвитку зерновиробництва, лишаються не достатньо вивченими.